

mijn kind
Online SPECIAL

in samenwerking met

DECI *guardia* &
DECI *bezoek*

Mijn digitale wereld

70+

speciaal onderwijs op internet

Afspraken maken • Praten over internet • Cijfers en feiten • Veilig contact leggen

Zou iedere leraar een *mediawijze* leerkracht moeten zijn, ook in het speciaal onderwijs?

Nee, niet als je een mediawijze leraar definieert als iemand die websites kan bouwen, filmpjes met z'n mobiel maakt en uploadt, of met het grootste gemak met een avatar door de virtuele wereld Habbo wandelt. Maar wel als je met mediawijze bedoelt: iemand die goed op de hoogte is van wat zijn leerlingen online doen, die in staat is er goede vragen over te stellen en handelend op te treden als er problemen zijn of dreigen.

Kinderen en jongeren, ook die met een beperking, zijn de hele dag door met nieuwe media bezig, vaak via sociale media. Een vakman of -vrouw is nieuwsgierig naar zijn of haar leerlingen en verdiept zich ook in hun digitale wel en wee.

Dat is natuurlijk makkelijker gezegd dan gedaan. Het is al een hele klus om een kind met een beperking goed les te geven en sociaal-emotioneel te begeleiden. Hoe betrek je daar internet bij, als je onzeker bent over je eigen kennis en

vaardigheden? Er is bovendien nauwelijks goede informatie voor het speciaal onderwijs voorhanden.

Deze brochure is door Mijn Kind Online gemaakt op speciaal verzoek van mensen uit het veld. Zonder hun hulp hadden we deze brochure ook niet kunnen maken. De brochure is bedoeld als basis voor de begeleider en leraar werkzaam in het speciaal onderwijs. Ook de geïnteresseerde ouder kan er veel aan hebben. Heeft u na lezing vragen of ideeën? Schroom niet met ons contact op te nemen: redactie@mijnkindonline.nl. Ook wij leren er graag weer van!

Remco Pijpers
Directeur stichting
Mijn Kind Online

Internet in het speciaal onderwijs de feiten

Kinderen in het speciaal onderwijs zijn een vergeten groep in de voorlichting over veilig internet. Terwijl juist deze leerlingen op internet kwetsbaar zijn. Gelukkig kunnen leerkrachten veel doen om deze kinderen 'mediawijze' te maken.

Veilig internet is een probleem op scholen voor speciaal onderwijs. Internet is gemakkelijk en vrij toegankelijk, maar de vaardigheden om ermee om te gaan ontbreken bij de meeste leerlingen. Daarbij is de omgang tussen leerlingen vaak harder en de gewetensvorming minder. Tegelijk zijn de jongeren kwetsbaarder. Ze zijn makkelijker te beïnvloeden, maar ook vatbaarder voor verslaving en gevoeliger voor afwijzing en manipulatie. Begeleiding op internet is dus hard nodig.

Er zijn voorlichtingscampagnes, maar die worden door minder begaafde kinderen niet altijd begrepen. En ook informatie op websites, zoals gedragsregels of mededelingen over privacy, zijn te moeilijk voor kinderen met leer- of gedragsproblemen.

Plezier

Uit onderzoek van Mijn Kind Online blijkt dat inmiddels vrijwel alle Nederlandse kinderen en jongeren online zijn. Dus ook de ongeveer 65.000 leerlingen in het speciaal onderwijs. Kinderen beginnen steeds jonger met internet en ze internetten steeds intensiever. Het is een doodnormaal onderdeel geworden van het dagelijks leven. Het bezit van een mobieltje neemt eveneens in rap tempo toe. De verwachting is dat het gebruik van mobiel internet onder jongeren dus ook snel zal stijgen.

Dat levert een hoop plezier op voor de jongeren zelf. Internet is fun. Contact leggen, chatten, spelen, kopen, het kan op internet allemaal. Kinderen willen communiceren en kunnen dat met nieuwe media heel goed. Er is geen sprake meer van eenrichtingsverkeer. Kinderen worden zelf producent van informatie en kunnen clips, games en profielen maken.

Er wordt volop contact gelegd. Met makers van websites of games, maar ook met andere gebruikers, bijvoorbeeld op sociale netwerksites als Hyves of MSN. Communiceren en spelen lopen door elkaar heen. Bijvoorbeeld op popu-

Speciaal onderwijs (basis en voortgezet) wordt op dit moment gevolgd door circa 65.000 leerlingen. Het speciaal onderwijs is opgedeeld in vier clusters. Deze brochure gaat voornamelijk over cluster 3 en 4: leerlingen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking en kinderen met een gedragshandicap of psychiatrische problemen.

laire gamesites, waarbij contact is tussen de spelers. Zoals bij Habbo Hotel, Runescape, goSupermodel en Neopets.

Contact maken

Bij internetten gaat het jongeren om contact maken en onderhouden. Juist daarin worden de verschillen tussen leerlingen in het reguliere en het speciaal onderwijs duidelijk. Veel jongeren kunnen contacten op internet niet goed inschatten. In het 'gewone' dagelijks leven, in real life, vinden ze houvast in bijvoorbeeld een gezichtsuitdrukking. Maar op een beeldscherm verloopt contact heel anders en zijn zulke ankers niet beschikbaar. Je kunt nou eenmaal op het platte scherm niet altijd zien wat de bedoeling van de afzender is. Dat geldt nog extra voor kinderen die door een beperking sowieso trager zijn of moeite hebben met contact maken.

Martine Delfos, biopsycholoog en deskundige op het gebied van jongeren en nieuwe media, heeft het over hun 'onvermogen om betekenissen te interpreteren'. Martine Delfos: 'Neem zo'n reclameboodschap op internet dat je een loterij hebt gewonnen. De meeste mensen klikken dat weg omdat ze weten dat het onzin is. Maar dat is heel anders als je verstandelijk beperkt bent. Dan kijk je daar niet doorheen.'

Het is mooi dat op internet contact makkelijk gelegd is. Maar de omgangsvormen en ongeschreven regels die daarbij horen, kunnen voor leerlingen in het speciaal onderwijs een mijnenveld zijn. De smileys (grappige gezichtjes) of buddypokes (poppetjes) die bij chatten volop worden gebruikt, wat moet je daar van denken? Die onbekende die op Hyves je vriend wil zijn, moet je daar altijd een krabbel naar sturen? En als die 'vriend' vraagt of je een sexy foto van jezelf wilt sturen, wat doe je dan? Niet alle jongeren zijn mediawijs genoeg om virtuele contacten op waarde te schatten, laat staan om daarin zelf te sturen. Anders dan vaak wordt gedacht, leren kinderen informatievaardigheden (zoeken, vinden, beoordelen, verwerken) niet vanzelf. Daar is begeleiding thuis en op school hard bij nodig. Kinderen moeten mediawijs worden gemaakt.

Blootgeven

Internet is een vrije, volwassen wereld. Kinderen komen dus ook op plekken waar ze eigenlijk niet thuishoren. Bijvoorbeeld op Hyves, dat onder kinderen en tieners heel populair is maar dat oorspronkelijk voor volwassenen bedoeld is. Jongeren zijn zich niet altijd bewust van de reikwijdte van zulke sites en van hun eigen gedrag daarop. Wat je wel en niet kunt zeggen in online communicatie, moet geleerd worden. Door te praten over privacy of over omgangsvormen, bijvoorbeeld.

Naar schatting 2 procent van de jonge sociale netwerkgebruikers is volledig 'transparant': zij geven alles van zichzelf op internet bloot. Adres, schoolgegevens, verliefdheden, seksuele voorkeuren. In Nederland surfen zo'n 2 miljoen tieners rond. Dat betekent dat zo'n 40.000 jongeren in de problemen kunnen raken door veel over zichzelf openbaar te maken. Ook hier geldt: bewustwording (dus: weten wát je doet en waarom) voorkomt een hoop ellende.

Zelfbeeld

Het mooie van internet is dat het een anonieme wereld is waarin je ook anders kunt zijn dan in het echte leven. Ongeveer eenderde tot de helft van de tieners experimenteert geregeld met hun identiteit op internet. Ze doen zich ouder voor, of mooier, of aardiger, of flirteriger dan ze in werkelijkheid zijn. Dat doen ze om verschillende onderdelen van hun identiteit uit te proberen. Maar ook om gemakkelijker vrienden te maken of om verlegenheid te overwinnen.

Voor kinderen met een stoornis of een beperking heeft dat een prettige bijkomstigheid. Martine Delfos: 'Je zelfbeeld is anders op internet, je kunt jezelf opnieuw uitvinden. Juist voor deze kinderen is dat heel aantrekkelijk. Je beperking is niet zichtbaar voor anderen, je kunt eerst rustig nadenken voor je antwoord geeft. Dat is mooi en prettig, maar kan ook gemakkelijk leiden tot wat ik ego-ontploffing noem. Een kind heeft het gevoel dat hij de wereld aankan, dat hij almachtig is. Niemand zit hem

op internet in de weg.'

'De keerzijde van die anonimiteit en vrijheid is dat het contact ook heel direct is. Een belediging of kwetsende opmerking kan veel harder landen dan in de werkelijkheid. Ook dat moet een kind kunnen verwerken. Daar is begeleiding bij nodig en juist leerkrachten en ouders kunnen die geven.'

Vertrouwen

Er is weinig lesaanbod voor het mediawijs maken van leerlingen in het speciaal onderwijs. Veel hangt af van de belangstelling die een leerkracht zelf voor nieuwe media heeft. Over filtering op het schoolnetwerk wordt vaak nog wel nagedacht, maar leerlingen begeleiden in hun internetgedrag gebeurt weinig. Toch is de rol van leerkrachten cruciaal, stelt Martine Delfos. 'Voor de leerlingen is het belangrijk dat er een ego buiten hen zelf is, dat ze kunnen vertrouwen. De invloed van hun leerkracht is groot. Ze zijn een belangrijk rolmodel. Maar om je leerlingen goed te kunnen begeleiden moet je eerst bij jezelf te rade gaan. Wat doe ik zelf op internet? Wees je ervan bewust dat je internet niet kunt beheersen, maar zorg er wel voor dat je weet wat er speelt. Wees eerlijk, ook als je zelf dingen lastig vindt. Zorg voor concrete voorbeelden, wees duidelijk. De boodschap moet wel overkomen.' 'Goede internetbegeleiding heeft alles te maken met het vergroten van het zelfbewustzijn en zelfvertrouwen van je leerlingen. En met vertrouwen. Als ze weten dat ze op jou kunnen rekenen, ook als het mis gaat, is er al een grote stap in dat bewustzijn gezet.'

'Contact. Kinderen en nieuwe media', onder redactie van Jos de Haan en Remco Pijpers. Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum. ISBN: 97890 3137 8371. Meer informatie op www.mijnkindonline.nl en www.mediawijsspeciaal.nl.

'Doe bij twijfel alsof mama over je schouder meekijkt'

Janneke van Bockels 11-jarige dochter heeft het syndroom van Asperger.

'Mijn dochter zit graag op internet: Hyves, Habbo Hotel, MSN. Als ze de kans krijgt, blijft ze eindeloos aan het beeldscherm plakken. Die neiging hebben veel autisten. Daarom hebben we thuis heel duidelijke afspraken gemaakt. Eerst alle taken en al het huiswerk klaar, dan pas achter de computer. En per dag in totaal maximaal 2 uur schermtijd: op tv, Nintendo DS en computer. Wat mijn dochter precies doet in de toegestane schermtijd, houd ik goed in de gaten. Noodgedwongen, ze snapt vaak de nuances van internetcommunicatie niet, waardoor de boel ontardt in verwarring en frustratie. Mijn jongste dochter overkomt dat eigenlijk nooit, die pikt veel sneller op wat degene aan de andere kant precies bedoelt. Dat in de gaten houden van het internetgedrag van mijn autistische dochter gaat behoorlijk ver. De computer staat in onze huiskamer. Ik kijk regelmatig mee over haar schouder en grijp zo nodig in.

Haar MSN-gesprekken slaan we op. In het begin las ik alles na, tegenwoordig alleen bij problemen. Dan doorlopen we de conversatie stap voor stap, analyseren we waar het misging en hoe ze ook had kunnen reageren. Ik lees geregeld haar krabbels en mails. Als er dingen in staan die me verbazen, spreek ik haar daarop aan. Als het al te gek is, krijgt ze een waarschuwing. Na drie waarschuwingen mag ze een week niet online.

De basisprincipes kent ze: profiel alleen zichtbaar voor vrienden, alleen vrienden toevoegen die je echt kent, geen foto's van anderen plaatsen zonder toestemming en foto's van jezelf in overleg met papa of mama.

Maar wanneer ken je iemand? Wanneer is iemand een kennis, een vriend of een BFF, een best friend forever? Het is voor mijn dochter niet vanzelfsprekend dat daar stappen tussen zitten, dat besef groeit langzaam door onze gesprekken.

De belangrijkste regel bij online contacten is en blijft: Bij twijfel of het nog wel leuk is, mama roepen! En als mama er niet is, papa roepen.

En als die er niet is, de oppas roepen. En als iedereen weg is, dat duurt nooit lang, afsluiten of even 'laten hangen'.

En verder hebben we afgesproken: alleen dingen zeggen en doen die je ook op het schoolplein zou durven zeggen of doen. Bij twijfel: doe alsof mama over je schouder meekijkt.'

Janneke van Bockel werkt als ouderschapscoach en is schrijfster van het boek 'Ijskastmoeder, leven met een aspergerkind'.

Wat is wat?

MSN, een soort sms-en op de computer

waterdewat
ik wil niet met jou op 1 pagina

Onder kinderen en jongeren is MSN-en bijna net zo populair als sms-en met een mobieltje. MSN wordt al gebruikt door kinderen vanaf 9 of 10 jaar. Meestal eerst thuis, maar vaak ook op school. Het MSN-beleid verschilt van school tot school: soms mag er in de pauzes wel ge-MSN'd worden op school en soms niet. Bij MSN Messenger (of Windows Live) sturen gebruikers elkaar berichtjes. Dat doen ze alleen naar mensen uit hun eigen contactenlijst. Wie online is, kan kletsen met andere MSN-gebruikers uit de lijst die op dat moment ook online zijn.

Zelf bepalen

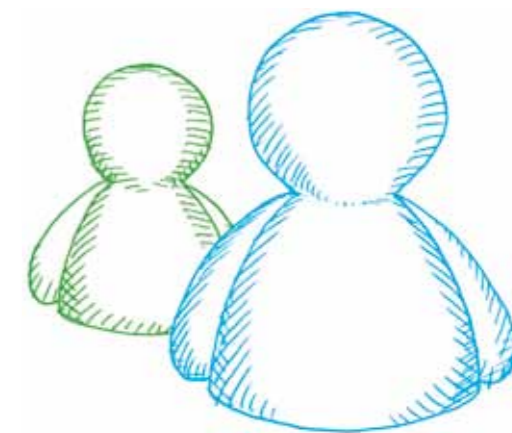
De meeste jongeren vinden MSN-en een leuke manier om bij te kletsen. Vroeger werd er na schooltijd overloos gebeld, nu heeft MSN die plaats vaak overgenomen. MSN is veiliger dan een chatbox, omdat je zelf bepaalt met wie je wilt praten. Je bent niet overgeleverd aan toevallige bezoekers, maar kletst alleen met

mensen die je zelf hebt toegevoegd aan je persoonlijke contactenlijst. Een onbekende kan alleen op de contactenlijst staan, als een kind hem er zélf op heeft gezet. Kinderen moeten dus leren hier zorgvuldig mee om te gaan. MSN zorgt ervoor dat je altijd kunt zien wie er van je eigen contactenlijst online is (of komt), waarna je dus kunt chatten.

Handig

Instant messaging programma's, zoals MSN, zijn handig voor kinderen. Ze kunnen ermee kletsen, maar ook gemakkelijk muziek, foto's en tekstbestandjes doorsturen naar vrienden. Vervelende of lastige chatters kunnen geblokkeerd worden, zodat zij niet zien dat jij online bent. Als een kind lastiggevallen wordt via MSN, kan het goed zijn om samen de berichtengeschiedenis te bekijken. Als je dat in je account hebt ingesteld, worden die geschiedenissen bewaard. Zoals bij alle vormen van contact op internet, heeft ook MSN

eigen, vaak ongeschreven, regels. Het is belangrijk dat kinderen deze regels kennen. Voor kinderen die moeite hebben met de omgang met anderen, kan dat lastig zijn. Een scheldwoord of belediging is op MSN zo ingetikt en verstuurd. En dan is de schade niet zo gemakkelijk meer terug te draaien. Bij problemen kan het samen bekijken en bespreken van de berichtengeschiedenis duidelijk maken waar het fout is gegaan. Het zal nodig zijn om dit soort gesprekken vaker dan één keer te voeren.

Wat is wat?

Sociale netwerksites, vrienden maken en jezelf laten zien

ik hou van hobbies
wat water watermeloen

water is kelder nat?

Kinderen van nu roddelen, praten, spelen en flirten een groot deel van de dag met elkaar op internet. Dat doen ze door te chatten – dat is het heen en weer typen van korte berichtjes op bijvoorbeeld MSN. Maar ook door elkaar te ontmoeten op sociale netwerksites. Dit zijn websites waar je nieuwe vrienden kunt maken en bestaande vrienden kunt ontmoeten.

Profiel

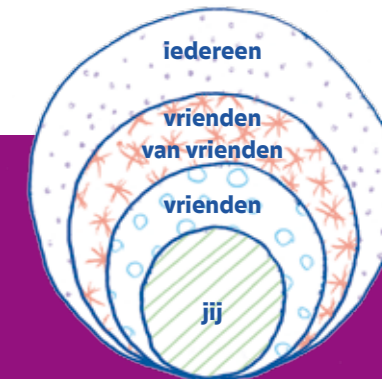
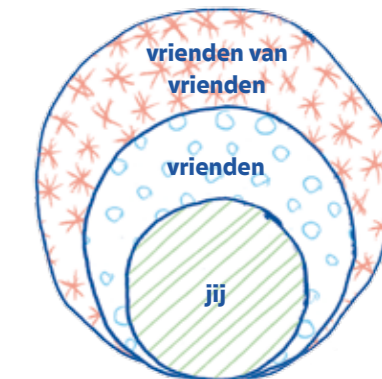
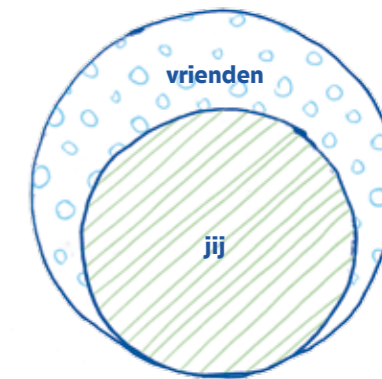
Hyves is het bekendste voorbeeld van zo'n site. Hyves lijkt een beetje op het vriendenboekje of het poëziealbum van vroeger; je maakt een mooie bladzijde met foto's van jezelf, je schrijft iets over je hobby's, en vervolgens geef je dat boekje door aan vrienden die óók zo'n bladzijde over zichzelf hebben. Je voegt die vriend dan toe aan je Hyves. Het belangrijkste verschil met vroeger is dat een kind zijn persoonlijke internetpagina (zijn 'profiel') elke dag kan veranderen, en dat anderen kunnen meelezen met alle berichtjes (krabbels) die hij of zij krijgt. En vaak zijn die meelezers niet alleen maar mensen die het kind goed kent.

Populair

Met een eigen profiel kun je laten zien wie je bent en wat je leuk vindt. Je kunt gemakkelijk en snel berichtjes sturen naar vriendjes en vriendinnetjes. Heel belangrijk allemaal, zeker voor tieners. Wel is het goed om met kinderen die graag een eigen profiel op internet willen eerst een paar dingen te bespreken. Omdat je met één klik op de muis veel vrienden kunt maken lijkt je al snel populair. Maar daar zitten ook mensen bij die je eigenlijk niet goed kent en die toch veel persoonlijke dingen van je weten. Het is daarom belangrijk dat de pagina alleen te zien is voor vrienden en geblokkeerd is voor anderen.

Ruzie

Voor kinderen met een verstandelijke handicap of een vorm van autisme, kan het lastig zijn te bedenken wie vrienden zijn en wie niet. Praat daar met hen over. Wie vertellen ze dingen over zichzelf, naast wie zouden ze op het schoolplein gaan staan? Vertel het kind ook dat het verzoekjes van kinderen die hij niet kent of niet aardig vindt, kan weigeren zonder dat de ander daar achter komt. Je kunt ook op een vast moment – bijvoorbeeld een keer per week – samen met een leerling naar nieuwe vriendschapsverzoekjes kijken en zo samen beslissen wie wel en wie niet een vriend is. En als laatste is het goed om uit te leggen dat iedereen kan meelezen met de krabbeltjes, dus dat het misschien beter is niets te schrijven over die ruzie met een klasgenoot.

Voorbeelden van sociale netwerksites:

www.hyves.nl • www.facebook.nl • www.nl.netlog.com • www.myspace.com

Tip:

Bespreek met kinderen wie ze tot hun vriendenkring willen toelaten. Zoals de cirkels laten zien, is het heel makkelijk om op internet veel vrienden te maken. Beter is het om daar afspraken over te maken, bijvoorbeeld: alleen vrienden die je in het echte leven kent, toelaten tot je profiel.

Pas op, de hele wereld kijkt mee!

Privacy op internet

Kinderen denken vaak niet na over wat privé is en wat niet. Ze schrijven persoonlijke verhaaltjes op internet alsof het een dagboek is. Of ze roddelen over elkaar zonder te snappen dat iedereen kan meelezen. Ze zetten blote foto's van zichzelf of van een vriendin op hun pagina. Het is heel belangrijk dat je leerlingen over dit soort dingen laat nadenken. 'Vindt die ander het wel leuk als ik dit schrijf, of als ik dit filmpje plaats?' 'Kan ik hier later last mee krijgen als ik volwassen ben?'

Voor eeuwig terug te vinden

Vertel een kind ook dat het nergens op internet zijn email-adres, huisadres of telefoonnummer moet achterlaten, omdat vreemde mensen daar misbruik van kunnen maken.

Inbrekers zoeken bijvoorbeeld op internet om te kijken wie er op vakantie is. Ook is het beter om niet je eigen naam te gebruiken, maar een bijnaam (een 'nickname' heet dat op internet). Behalve als het juist goed kan zijn voor later, natuurlijk. Stel dat een leerling erg goed piano speelt en later muzikant wil worden, dan kan het natuurlijk wel filmpjes van zijn optredens onder zijn eigen naam online zetten. Maar privéfoto's kan hij beter onder een nickname plaatsen.

Kinderen moeten ook steeds bedenken of een foto of een filmpje te zien mag zijn voor iedereen, of dat het alleen voor vrienden bestemd is. Steeds wanneer je een foto of filmpje op internet zet, kun je dat instellen. Help een leerling daarmee als dat nodig is. Benadruk in elk geval dat

wat je op internet zet voor eeuwig terug te vinden is, ook de minder leuke dingen.

Beveiligen

Geef het goede voorbeeld, Ook als volwassene is het belangrijk dat je de privacy van je kind of leerling op het internet beschermt. Zo moet je als school of begeleider natuurlijk geen privé-informatie zoals adressen of telefoonnummers van kinderen online zetten. En zomaar werkstukjes of foto's van leerlingen op internet plaatsen is ook niet netjes. Vraag altijd eerst aan het kind en de ouders of die dat goed vinden. Als ze het niet willen, is dat hun goed recht. De reden hoeven ze je niet te vertellen. Zorg er ook voor dat je nooit de naam bij de foto van een kind zet. Zo

blijven de kinderen nog een beetje anoniem. Je kunt er ook voor zorgen dat alleen mensen die toestemming hebben de informatie mogen bekijken, bijvoorbeeld door een deel van de schoolwebsite met een wachtwoord te beveiligen.

Controle achteraf

Als leerkracht, ouder of begeleider kun je soms besluiten om de emails, chats, of het surfgedrag van een kind te bekijken. Zeker bij kinderen die nogal beïnvloedbaar of kwetsbaar zijn, is die neiging begrijpelijk. Als het kind dat goed vindt, is er natuurlijk niets aan de hand. Maar denk er goed over na voordat je het doet zonder het kind om toestemming te vragen. Vooral pubers hebben steeds meer behoefte aan een eigen leven. Als ze zich gecontroleerd

Hoe bewaak je je imago op internet?

1 Zoek jezelf op via Google

Tik je naam eens in op Google. Nu zie je wat anderen over jou vinden als ze willen weten wie je bent. Zijn dat positieve en serieuze dingen, bijvoorbeeld over je talenten en je hobby's, of zijn het alleen maar gekke foto's of ruzietjes waaraan je mee hebt gedaan tijdens het chatten? Als je serieus genomen wilt worden is het belangrijk dat mensen een goede eerste indruk krijgen. Op internet kun je daar zelf een beetje voor zorgen. Je kunt bijvoorbeeld een eigen website of weblog beginnen, zodat dat het eerste is dat mensen van jou zien. Ook met profielen op Facebook of op Hyves, heb je zelf invloed op de informatie die over jou te vinden is.

2 Kijk uit met wat je schrijft

Bedenk een goede nickname en voer zelf eens een gesprekje via MSN of op een forum op bijvoorbeeld Habbo. Wat doe je wanneer iemand jou begint uit te schelden? Scheld je dan terug? Op weblogs (dagboeken op internet) en fora (praatgroepjes) wordt veel gescholden of gevloekt. Probeer daar niet aan mee te doen. Ook al ben jij niet degene die is begonnen, toch is het niet goed voor je imago als je gaat terugschelden. Vaak zijn zulke internet-gesprekjes jaren later nog terug te vinden. Wordt iemand grof, stop dan met het gesprek en ga iets anders doen. Negeer de scheldende persoon.

3 Zoek je naam op via Google afbeeldingen

Welke foto's staan er van jou online? Het is belangrijk dat je geen foto's van jezelf op internet zet waarvoor je je zou kunnen schamen. Of die een slecht beeld van jou kunnen geven. Zet dus geen al te blote (strand)foto's online, en ook geen foto's waarop je duidelijk teveel gedronken hebt, als je tenminste serieus genomen wilt worden. Heb je al zulke foto's geplaatst? Haal ze er dan zo snel mogelijk af.

4 Reageer snel op berichtjes

Hoe snel schrijf jij terug wanneer iemand jou een krabbelletje heeft gestuurd? Op Hyves en Facebook, maar ook wanneer je een email krijgt, is het wel zo vriendelijk om snel terug te schrijven. Anders lijkt het misschien alsof je onaardig bent of niet geïnteresseerd. Laat ook uit jezelf aardige berichtjes achter; bijvoorbeeld wanneer iemand jarig is of een mooie nieuwe foto heeft geplaatst. Probeer het maar eens. Je zal zien dat anderen dat erg leuk vinden.

voelen, wordt het vertrouwen wellicht geschaad en zullen ze je voortaan nóg minder vertellen. Houd het internetgedrag daarom vooral in de gaten door de computer in de klas of de huiskamer zo neer te zetten dat je af en toe kunt meekijken. En praat met het kind over de risico's en gevaren die er op internet (kunnen) zijn.

Laten nadenken

Bij tieners kun je internet het beste bespreekbaar maken door hén vragen te stellen, door naar hén te luisteren, in plaats van zelf op ze in te praten. Laat ze vertellen waarover ze met elkaar kletsen op internet, kruip met ze achter de computer en vraag of ze je willen uitleggen hoe Hyves of MSN nou eigenlijk werkt. Op die manier kun je,

onopvallend, ook vragen: 'En wat nou als een man die je niet kent ineens vraagt of je wil webcammen? Wat zou je dan doen?'. Laat een kind nadenken over dingen die kunnen gebeuren. Als ze dan écht een keer gebeuren, weet het beter wat het moet doen.

5 Zeur niet teveel

Zoek op Twitter een onderwerp of een persoon op die jij leuk of interessant vindt. Wat vind jij leuk om te lezen? Mensen die op Twitter boeiende linkjes plaatsen, of grappige en vrolijke dingen schrijven, hebben veel meer lezers ('volgers') dan mensen die alleen maar zeuren of negatief zijn over anderen. Dat geldt voor alles op internet; je wordt én blijft populairder wanneer je gewoon lekker positief bent. Bedenk eens iets waarover jij enthousiast bent, bijvoorbeeld een televisieprogramma of een boek, en plaats dat op je profiel, op een forum, of misschien wel op Twitter (als je weet hoe dat moet).

6 Pimp je profiel

Maak werk van je eigen profiel op Hyves of Facebook. Je kunt zo'n profiel (of je eigen website, als je die hebt) zo bijzonder maken als je zelf wilt. Met mooie zelfgemaakte filmpjes, of foto's die je met Photoshop hebt bewerkt, of met grappige bewegende poppetjes die je zelf hebt bedacht. Zo val je op tussen al die 'gewone' websites. Probeer het maar eens. Je kunt ook als klas een Hyves maken.

'Onze leerlingen moet je uit de tent lokken'

Brenda Alblas is leerkracht in het Leerweg Ondersteunend Onderwijs. Ze maakte zelf een les over relaties op internet.

Op het College St. Paul in den Haag krijgen leerlingen Leerweg Ondersteunend Onderwijs (LWOO). Het rooster zit zó vol, dat gesprekken over internet er meestal bij inschoten. Dat veranderde toen vorig schooljaar een meisje uit de vierde klas op internet contact bleek te hebben met een loverboy. Niemand had wat in de gaten, tot hij haar opeens na schooltijd stond op te wachten. Geschrokken realiseerde de school zich dat het hoog tijd werd om leerlingen echt voor te bereiden op internet en wat ze daar kunnen tegenkomen.

Er kwam een projectweek over seksualiteit en relaties voor de derde klas, met daarin een blok over internet. Brenda Alblas, vakleerkracht biologie, verzorgt dit lesblok. Zij gebruikt hiervoor een door haarzelf aangepaste versie van het lesmateriaal van Mijn Kind Online over Internet-SOA's. 'Onze leerlingen moeten wel een

beetje uit hun tent gelokt worden om over persoonlijke zaken te praten. Als opwarmertje laat ik hen een woordspin invullen: Waar denk je aan? Wat doen mensen op internet? Daarna deel ik blokjes Post-it uit om allerlei vormen van internetgedrag op te schrijven. Deze Post-its plakken ze in een tabel op het bord met de vakken 'Dit kan echt wel (do)' en 'Dit kan echt niet (don't)'. Een onderwijsleergesprek volgt. Met de 'do's' zijn we gauw klaar, de briefjes met 'don'ts' leveren meer gesprekstof op: 'Vragen: mag ik je tietenzien?' of 'Een bericht achterlaten: Je foto ziet er geil uit, zin in seks?' We bespreken wat je kunt zeggen of doen als iemand je zoiets vraagt en jij je daar vervelend bij voelt.'

De internetSOA Top-5, een onderdeel van het lespakket, heeft bij Brenda de vorm van een expertspel. Ze maakte informatiekaarten met op de ene kant 'Wat is het?' en aan de andere kant 'Hoe herken je het? & Wat moet je doen?'. Brenda: 'Per groepje krijgen leerlingen een informatiekaart. Om de namen van die Top-5 moeten ze erg

lachen. Bijvoorbeeld de 'Gluipeer', die op internet doet of hij 14 is, maar in werkelijkheid 60 is. Ze lezen de informatie, tekenen pictogrammen en presenteren alles uiteindelijk als experts aan de hele groep. Dan komen de verhalen los, 'Oh ja, dat had ik ook een keer'. Ik vind het erg belangrijk om ze zo aan de praat te krijgen over wat ze meemaken.' Brenda Alblas vindt het wel jammer dat er in het schooljaar geen tijd is hier vaker op terug te komen. 'Maar deze internetSOA-les is een succes.'

Meer informatie over het lespakket op www.internetsoa.nl.

Spoedcursus Contact op internet

Heb het leuk, hou het veilig

Contact leggen op internet, hoe doe je dat? Dit is wat iedere leerling zou moeten weten.

Waar vind je internetvrienden?

Leuk is dat, vanachter je computer met vrienden kletsen. Waar doe je dat op internet? MSN, Hyves, Habbo, Facebook misschien? Of liever op Runescape of spelletjes.nl? Je kunt het beste beginnen op de site waar je vrienden ook zitten.

Wie is een vriend?

Vrienden heb je in alle soorten. Je hebt vrienden van school en vrienden van thuis. Vrienden die je al je hele leven kent en vrienden die je alleen in de bus tegenkomt. Je hebt vrienden waar je elke dag alleen maar 'Hoi!' tegen zegt en vrienden die alles van je weten. Dat is op internet ook zo.

Op slot of niet op slot?

Als je je Hyvespagina zichtbaar maakt voor iedereen, kan iedereen ook alles zien. Ook mensen die je helemaal niet kent. Wil je dat wel? Vraag je af hoe je dat in het echte leven doet. Mag iedereen weten wat je in je dagboek schrijft? Zou je je vakantiefoto's op het prikbord in de supermarkt hangen? Nee toch? Je kunt je pagina het best op slot zetten, behalve voor mensen die je echt kent. Als je niet weet hoe je pagina op slot gaat, vraag dan iemand om je te helpen. Geheimen die je alleen in het oor van je vriendin zou fluisteren, kun je op Hyves beter in een privébericht zetten. Op MSN kun je apart met je vriendin chatten.

Hoe meer vrienden, hoe meer vreugd?

Hoeveel vrienden heb jij op school? En hoeveel vrienden thuis? Eén, een paar, tien? En hoeveel op Hyves, Facebook of op MSN? Sommige kinderen hebben daar wel 300 vrienden. Daar scheppen ze soms over op: 'Ik heb veel meer vrienden dan jij'. Maar zouden ze die 300 mensen echt allemaal kennen? Als je alleen mensen als vriend accepteert die je ook in het echt (in real life) kent, hou je het overzichtelijk. Heel handig: op MSN kun je groepjes maken, bijvoorbeeld met familie, vrienden van school, of alleen je allerbeste vrienden.

Verkering, ruzie en roddel

Even een berichtje tikken is lekker makkelijk. Omdat je de ander niet ziet, durf je op MSN vaak meer: vragen of je haar wel leuk zit, of misschien verkering vragen. Maar soms zeg je op internet ook vervelende dingen, die je niet snel in iemands gezicht zou zeggen. Een ruzie op Hyves kan dan uitlopen op een grote scheldpartij. En een onaardige opmerking over de nieuwe jas van een klasgenoot kan snel gemeen geroddeld worden. Vraag je daarom bij vervelende dingen steeds af: Zou ik dit ook hardop in de klas durven zeggen? Of op het schoolplein? Of waar mijn moeder bij is? Zou ik dit ook op Hyves krabbelen als de meester over mijn schouder stond mee te lezen? Als het antwoord 'Nee' is, moet je het niet doen.

Hoe weet je of iemand echt is?

Op internet zie je niet wie er aan de andere kant zit. Mensen kunnen doen of ze iemand anders zijn. Soms doet een meisje voor de grap of ze een jongen is. Maar soms is het vervelender. Je hoort daar wel eens enge verhalen over. Bijvoorbeeld dat een oudere man probeert verkering te krijgen met een jong meisje. Wat kun je doen als je niet zeker weet of iemand je voor de gek houdt? Ga maar eens vragen stellen: Wat voor muziek vind je mooi? Welke tv-serie kijk je? Als iemand zegt dat zij 14 is, maar niet weet wie Justin Bieber is, of Rihanna, dan klopt er iets niet.

Webcammen

Webcammen kan hartstikke leuk zijn om je nieuwe shirt of je mobieltje even aan je vriend te laten zien. Samen zingen of gekke bekken trekken is gezellig. Maar als iemand aan je vraagt om je bh te laten zien? Of je borsten? Geen goed idee! Dat doe je op het schoolplein ook niet.

Vertellen

Vertel aan je juf of meester en aan je ouders wat je meemaakt op internet. Vertel de leuke dingen, laat hen de coole filmpjes zien die je ontdekt hebt. Vertel het ook als er vervelende dingen gebeuren. Als je een scheldbericht krijgt of als er geroddeld wordt over een ander of over jou. Of als iemand rare of persoonlijk vragen aan je stelt en je voelt je daar niet fijn bij. Volwassenen vragen vaak wél hoe jouw dag op school was of het weekend thuis. Maar ze vergeten vaak te vragen wat je op internet meemaakt. Dat betekent niet dat het ze niet interesseert. Ze zijn nog niet zo aan internet gewend als jij. Toch gewoon vertellen!

Wat is wat?

Communities, hobbyclubjes op internet

huh?

Wat is pafaf?

Wat is weg?

Communities zijn websites die een beetje lijken op hobbyclubjes. Kinderen ontmoeten er andere kinderen die dezelfde passie hebben of met wie ze goed kunnen praten.

Je hebt bijvoorbeeld Habbo Hotel, een internethotel met allemaal kamers waar je spelletjes kunt spelen of kunt praten over je favoriete popsterren, films, sport of verzameling. Dat doe je door een internetpoppetje te maken dat een beetje op jou lijkt, of dat eruit ziet zoals jij er graag uit zou willen zien. Jij loopt dan als dat poppetje door het hotel, en praat met andere poppetjes.

GoSupermodel en Stardoll zijn ook zulke sites. Daar gaan meisjes winkelen om hun poppetje aan te kunnen kleden volgens de laatste mode. Het is eigenlijk als het aankleden van een Barbie, maar dan op internet. Kinderen betalen er met zogenaamd geld, maar – let op! – soms ook met echt geld. Bijvoorbeeld via een creditcard van hun ouders of via een mobiele telefoon. Ook praten (chatten) ze er met andere meisjes. Over kleding, maar soms ook over heel persoonlijke dingen.

Makkelijker contact

Veel kinderen vinden het namelijk gemakkelijker om via de computer eerlijk te zijn, dan in het 'echte' leven. Omdat niemand op internet weet wie ze echt zijn, of omdat ze beter uit hun woorden kunnen komen als ze de ander niet hoeven aan te kijken.

Zeker ook voor kinderen met een sociale handicap, of met een zichtbare lichamelijke beperking, kan het prettig zijn

dat ze niemand in de ogen hoeven kijken tijdens gesprekken op internet. Of dat ze niet beoordeeld worden op hun uiterlijk, omdat de ander simpelweg niet wéét hoe ze eruit zien. En voor kinderen die het moeilijk vinden de juiste woorden voor dingen te vinden, kan internet een uitkomst zijn, omdat ze daar langer de tijd hebben om na te denken over wat ze precies willen zeggen. Ook kinderen die vroeger eenzaam waren, omdat ze zich niet thuis voelden in de klas bijvoorbeeld, kunnen nu dankzij internet vriendjes vinden die hen wél accepteren zoals ze zijn. Allemaal voordelen dus.

Schelden en pesten

Maar er zijn ook minder leuke dingen aan praten via internet. Omdat kinderen meer durven te zeggen wanneer ze achter de computer zitten, wordt er ook meer gescholden en gepest. Soms gaat dat per ongeluk. Doordat je elkaars gezicht niet ziet, kan een grapje al leiden tot ruzie. Voor kinderen met een verstandelijke beperking geldt dat nog eens extra, omdat scheldwoorden soms wel heel letterlijk worden genomen of omdat ze zelf onbedoeld opmerkingen maken die boze reacties uitlokken.

Zeker wanneer internetvrienden niets weten van hun handicap, kunnen ze 'harder' reageren dan een kind bijvoorbeeld op school gewend is. Ook voelt een kind met een sociale handicap zich misschien sneller afgewezen dan andere kinderen. Bijvoorbeeld wanneer de ander niet meteen reageert op een berichtje.

Ongeschreven regels

Kinderen met een beperking kunnen het verder lastig vinden om de ongeschreven regels te begrijpen die op sites als Habbo Hotel gelden. Zo kunnen ze zomaar hun wachtwoord geven, wanneer een ander daar om vraagt. Om er vervolgens achter te komen dat al hun meubi's (populaire spulletjes die je op Habbo kunt kopen) zijn gestolen. Zo'n tegenvaller zal elk kind flink overstuur maken, maar bij een leerling met een stoornis in het autistisch spectrum komt zo iets nóg harder aan. Probeer je daarom zoveel mogelijk te verdiepen in de wereld van de community waar een kind graag zit, zodat je de regels kunt uitleggen en vooraf kunt waarschuwen voor de risico's.

Verschillen

Het is om al deze redenen belangrijk dat je met leerlingen praat over de verschillen tussen praten met elkaar op het schoolplein of in de klas, en op internet. Leg ze uit dat woorden op de computer anders overkomen. En dat die ander misschien gewoon even druk is met zijn huiswerk en daarom niet meteen terugschrijft. Ook is het goed voor leerlingen om te weten dat ze altijd naar jou toe kunnen komen als er iets gebeurt wat ze niet leuk vinden, zoals wanneer ze zelf uitgescholden of gepest worden. Neem hoe dan ook hun sociale leven op internet serieus. Doe nooit alsof het niet 'echt' is. Vriendschappen op internet of in het echt kunnen voor kinderen hetzelfde voelen.

'Internet is voor autisten helemaal super'

Wessel Broekhuis (17) heeft 'autisme-light', zoals hij dat zelf noemt.

'Voor een autistische puber als ik is een gewone schooldag zenuw-slopend. Mijn zintuigen werken namelijk op 200 procent en alles maakt enorme indruk op me. De hele dag heen en weer rennen tussen lokalen, gedoe met lesuitval en tussenuren, en al die kinderen, al die gezichten, al die herrie... Ik wil dan niets liever dan thuis zijn en terugkruipen in mijn eigen wereldje, in een boek, met mijn muziek, of achter de computer.'

Sinds de brugklas kan ik helemaal opgaan in Metalmuziek. In het ernaar luisteren, maar ook in het verzamelen van informatie over bands, optredens, cd's, songteksten. Wij autisten hoeven ons nooit te vervelen, met zo'n obsessie heb je altijd wel wat te doen. Internet is hierbij heel handig, ik zoek op allerlei Metalsites naar informatie: welke concerten heeft een bepaalde Metalband gegeven, welke songs werden daar in welke

volgorde gespeeld en wie spelen er mee op uitgebrachte cd's?

Internet opent vele deuren voor autisten, vooral op sociaal vlak. Contact onderhouden is zo veel gemakkelijker. Het is prettig om iemand niet aan te hoeven kijken en je te kunnen concentreren op de woorden van een bericht. Je hoeft je geen zorgen te maken over je lichaamshouding. En als je een uitnodiging krijgt om mee naar de film te gaan, kun je er even rustig over nadenken. Omdat het zoveel makkelijker gaat dan in het echte leven, is het contact vaak dieper.

Natuurlijk word ik ook wel eens digitaal lastiggevallen, maar het is een stuk eenvoudiger om iemand op internet af te poeieren dan in het echt. Uiteraard gebruik ik daar de privéberichtenfunctie van Facebook en Hyves voor, zodat niet iedereen mee kan lezen.

Vereenzamen achter de computer? Ben je gek, autisten hebben zo juist meer contact. Mijn voorkeur voor Metalmuziek kan ik met weinig mensen in mijn omgeving delen.

Maar op fora chat ik uitgebreid met andere Metalgekken, daar zitten trouwens opvallend veel mede-autisten tussen.

Internet is voor autisten helemaal super, ik durf zelfs te zeggen dat wij autisten door internet kunnen emanciperen. We uiten onszelf in blogs en filmpjes, ontmoeten elkaar via fora en op Facebook en spreken vervolgens geregeld in het echt af.'

Wessel Broekhuis is zanger in Metalband Crush en auteur van het boek 'Alleen met mijn wereld; hoe ik leerde leven met autisme'.

'Wel duidelijke afspraken maken, niet verbieden'

Elle Peters is coach van het computer advies team bij de Onderwijsspecialisten, een samenwerkingsverband van scholen voor speciaal onderwijs.

'Op onze scholen worstelen we met het internetgedrag van onze leerlingen. Er zijn een paar hele leuke voorbeelden van leerlingen die via internet hun vleugels uit konden slaan, maar het gaat ook wel eens fout. Onze leerlingen snappen soms niet goed de nuances van wat een ander zegt. Ze nemen wat er gezegd wordt vaak letterlijk, of dat nou een grappig bedoeld 'Lid m'n reet' is, of een onaardige opmerking als 'Je hebt geen leuke jas aan'. Op internet speelt dat extremer, omdat ze elkaar niet zien. Iemand krabbelt iets op Hyves, de ander pikt dat verkeerd op, wordt boos en begint te schelden. Binnen de kortste keren ontstaan dan scheldpartijen op internet, die in het busje naar huis voortgezet worden.

Op school waren we erg veel tijd kwijt met het helpen uitpraten en rechtzetten van internetruzie. Een aantal leerkrachten had daar zo

genoeg van, dat Hyves op school in sommige groepen nu verboden is. Ik ben daar geen voorstander van. Verbieden haalt niets uit. Onze leerlingen zijn zo slim in dit soort dingen. Als ze niet op Hyves mogen, maken ze een Netlog- of Facebookaccount aan.

Een deel van onze leerlingen woont niet thuis, maar in een woonvorm. Ook daar is internetten vaak verboden. Kinderen verzinnen er wel wat op: ze duiken even in een kantoortje achter de computer of ze gaan met hun Nintendo DSI naar McDonalds, waar gratis draadloos internet is. Juist vanuit die stiekeme situaties ontstaan gekke dingen.

Ik wil liever aan de praat blijven over waar ze mee bezig zijn en hen leren om goed met contact op internet om te gaan. In plaats van verbieden zou ik met elk kind apart duidelijke afspraken willen maken. Bijvoorbeeld dat een leerling niet op de computer mag in een ruimte zonder toezicht. Of dat iemand wel krabbels mag lezen op school, maar niet zelf mag terugschrijven. Internet kan onze leerlingen juist ook

veel goeds brengen. Ik sprak laatst een oud-leerlinge die op school erg goed was in Engels. Nu ze 23 is, communiceert ze in haar vrij tijd via MSN met mensen over de hele wereld. En een dove oud-leerling heeft via Hyves contact met Frans Bauer, is actief op de school-Hyves en gaat nu via Hyves een reünie organiseren.'

Praten over internet, maar hoe?

tips voor in de klas

Het valt nog niet mee: een levendig gesprek over internet op gang brengen met leerlingen in het speciaal onderwijs.

Soms blijven de bijdragen steken in 'Weet niet' of 'Gewoon'. Maar een leerkracht die zich open en nieuwsgierig opstelt, krijg zijn leerlingen meestal wél aan de praat.

Dit soort gesprekken moeten niet beperkt blijven tot de kwestie of je een Hyvesprofiel wel of niet moet afschermen. Als leerkracht kun je alles aanroeren waarvan je denkt dat je leerlingen het tegenkomen: liefde, taalgebruik, vriendschap. Zorg ervoor dat ze zich veilig voelen bij je. Kijk goed naar de groep en wat de kinderen aankunnen. Zulke gesprekken blijven altijd maatwerk.

Laat het zien

Of je nou wilt praten over Hyves, MSN, emoticons (en wat ze betekenen), of over welke filmpjes je op je Hyvespagina kunt zetten: laat steeds zien waar je het over hebt. Hoe

groter, hoe liever. Op een digitaal schoolbord komt iets veel duidelijker de klas binnen dan op één computerscherm waar een groepje leerlingen omheen staat. Een printje van een scherm leeft ook niet echt. Vraag je leerlingen maar eens of ze zelf voorbeelden kunnen geven van wat ze op internet tegenkomen. Je zult versteld staan.

Aanhaken

Als er filmpjes op YouTube opduiken van de meester in een gekke bui, moet je daar natuurlijk meteen met de klas over praten. Wat is er te zien op het filmpje? Wie kunnen het bekijken? Denk je dat de meester het leuk vindt dat iedereen hem zo kan zien? Wat als iemand zo'n filmpje over jou geplaatst had, hoe zou jij dat vinden? Zou je ook een filmpje over de gymles op YouTube mogen zetten? Of vanuit de kleedkamer? Praat steeds opnieuw over concrete situaties en onderzoek samen waar de grens ligt.

Uitgebreid vragen

Leerlingen komen niet allemaal uit zichzelf naar je toe om te praten over wat ze zoal doen op internet. Het is goed daar regelmatig uitgebreid

naar te vragen, zeker na een vakantie of een lang weekend. Uit zulke vragen kan een gesprek voortkomen. 'Bij een gesprek over vakantiefoto's bekeken we de foto die een leerlinge van zichzelf had gemaakt. Ze was in bikini, maar omdat de foto van bovenaf genomen was, leek het of ze topless was. De reactie van een klasgenoot was: zo'n foto laat je toch niet zien op internet?'

In de maling

Vervelende voorvallen worden door leerlingen met een beperking lang niet altijd als vervelend herkend. Wat schelden is weten ze natuurlijk wel, maar bij sarcastische of uitdagende taal aan de andere kant van de lijn gaat niet altijd een lampje branden.

Ze zijn vaak naïever dan hun leeftijdgenoten zonder beperking en genieten van de aandacht. Ze kunnen zich niet goed voorstellen dat iemand hen in de maling neemt. En bij communicatie via het scherm hebben ze geen steun aan de gezichtsuitdrukking. Als leerkracht moet je dan uitleggen dat niet iedereen eerlijk is, en hen leren onderscheid te maken.

Geen reëel zelfbeeld

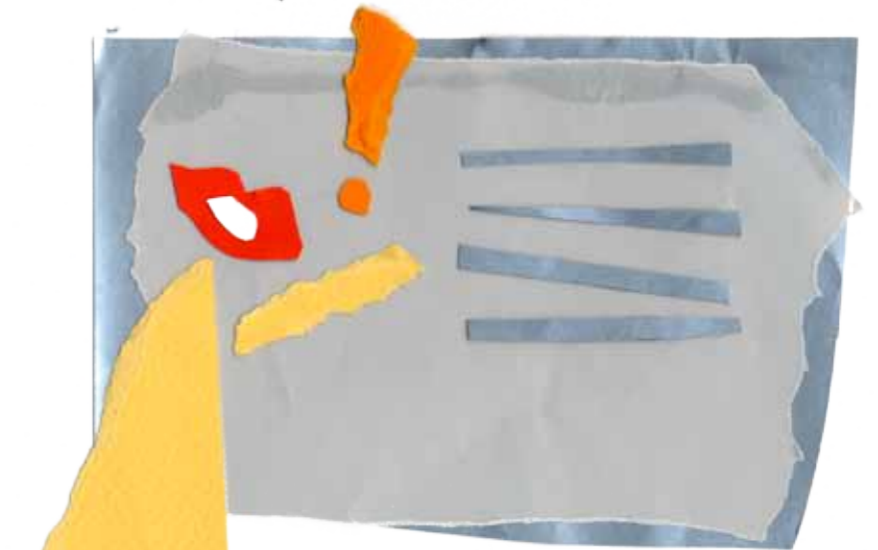
Leerlingen in het speciaal onderwijs vinden zichzelf vaak niet gehandicapt, ze hebben geen reëel zelfbeeld. Dit maakt hen kwetsbaar, vooral omdat ze verschrikkelijk graag bij de groep van buiten school willen horen.

Veel scholen gebruiken de lespakketten van Stichting MEE ('Ik ben anders' en 'Ik ben speciaal'), die zelfbeeld als thema hebben. Leerlingen worden aan het denken gezet over vragen als: Wie ben je eigenlijk? Wat vind je leuk en wat niet? In wat voor omgeving zit je, hoe ga je naar school? Doel van deze lessen is dat kinderen een reëel zelfbeeld krijgen en zich realiseren dat ze in sommige dingen beperkt zijn, maar beslist niet zielig. Dat ze weten: Dit heb ik, dit kan ik, dit voel ik, dit ben ik. Gesprekken over internet kunnen hier goed bij aansluiten. Met wie praat jij op internet? Wie zijn je vrienden? Hebben die een beperking of niet? Met wie kun je fijn praten?

Boven water

Tijdens dit soort gesprekken komen soms voorvallen aan het licht, die leerlingen spontaan niet zo snel zouden bespreken. Dan blijkt bijvoorbeeld dat het Hyves-vriendje van een leerlinge veel ouder is dan zij en niet geheel eerbare bedoelingen heeft.

Misverstanden over wie een vriend is en wie niet komen vaak voor. 'Een meisje vertelde geregeld dat ze met verschillende jongens verkering had. Toen ze op een keer ook verkondigde dat ze iets met de meester had, kwam de aap uit de mouw: ze verwarde 'wil je vrienden worden?'

op Hyves met verkering vragen in het echte leven.'

Wie is wie?

Op internet is niet iedereen wie hij of zij zegt te zijn. Daar kun je over praten, maar je kunt het je leerlingen ook laten ervaren.

Installeer MSN op de computers en maak @live.nl emailadressen aan voor je hele groep. Zet bij elke leerling deze emailadressen in de contactenlijst. Log even voor ze in, dat scheelt tijd. Laat de kinderen bij de opties hun schermnaam veranderen. Vervolgens gaan ze met elkaar chatten, met als opdracht om te achterhalen wie wie is. Dan merken ze dat ze elkaar voor de gek kunnen houden en kunnen doen of ze iemand anders zijn. Dolle pret! En een goede aanleiding om te praten over je identiteit op internet.

Actief op zoek

Natuurlijk reageer je als leerkracht op incidenten. Je praat erover met de leerlingen en met leerkrachten onder elkaar. Maar je kunt ook actiever een vinger aan de pols houden door bijvoorbeeld zelf een meester- of juf-Hyves aan te maken. Dan kun je

volgen wat je leerlingen doen op internet. Mooi meegenomen is dat je zelf ervaart hoe het is om contacten te onderhouden op internet en wat je daarbij tegenkomt.

Je kunt ook Google voor je aan het werk zetten. Als je op www.google.nl/alerts de schoolnaam als zoekterm opgeeft, krijgt je een mailtje als er iets over school op internet geplaatst wordt. Zo ben je sneller op de hoogte.

Inspelen

Naast achteraf reageren op de dingen die zich voordoen of voorgedaan hebben, kun je als school proberen in te spelen op internetgebruik. Bij elke nieuwsbrief die uitkomt, elk draaiboek, elk lesprogramma kun je de vraag stellen: En hoe zit het met de digitale/online kant van deze zaak? 'We hebben op onze school een rouwprotocol voor als een leerling of een personeelslid overlijdt. Daarin gaat het over herdenkingshoekjes binnen school en brieven naar de ouders. Maar leerlingen bleken laatst zelf een herdenkings-Hyves aangemaakt te hebben. Daar werden wij leerkrachten onverwacht mee geconfronteerd. Gelukkig vonden de

nabestaanden het geweldig om alle herinneringen van onze leerlingen na te lezen. Maar eigenlijk hadden we van tevoren even een gesprekje met de kinderen moeten hebben over privacy en dergelijke. We gaan ons rouwprotocol nu uitbreiden met digitale aandachtspunten.'

Integreren

Praten over contacten op internet zou bij voorkeur geïntegreerd in de rest van de lesstof moeten plaatsvinden. Af en toe een project of elke week een half uurtje hierover praten, is niet genoeg. Zoals elke leerkracht na een biologieles over boomsoorten, op een wandeling naar de gymzaal zal wijzen op de verschillende bomen onderweg, zo kan dat ook met internet. Wat je toch al doet, een stapje verder trekken. Dus als je het hebt over grenzen aangeven – bijvoorbeeld bij het project Preventie Seksuele Intimidatie – kun je de lijn doortrekken: Hoe zit het met jouw eigen grenzen als je aan het chatten bent?

Peter Vermeulen is autisme-expert bij het Belgische bureau Autisme Centraal.

'Het prettigste aan internetcommunicatie is voor autisten de controle die je er zelf over hebt. Je kunt zelf bepalen wanneer je een bericht leest en wanneer je erop antwoordt. In het gewone leven vindt men je al snel onbeleefd als je zegt: 'Nu even niet' wanneer iemand het woord tot je richt.

Internet is prettig visueel en overzichtelijk: je kunt berichten nog eens nalezen en vrienden zijn aan hun profielfoto in één oogopslag te herkennen. Autisten leggen in het echte leven niet zo gemakkelijk contact, maar kunnen via internet een netwerk opbouwen. Zittend achter de computer kun je zelf de binnenkomende prikkels doseren. Je hebt geen last van geluiden of van gewiebel van de ander.

Het nadeel is dat contact op internet onzichtbaarder is. Als autisten op een bericht niet meteen reactie terug krijgen, voelen ze zich afgewezen. Dan blijven ze maar berichten posten, wat soms bijna de vorm van

Foto Ria Dekeukeleire

'Op de computer kun je zelf de prikkels doseren'

stalking aanneemt. Als leerkracht of als ouder moet je uitleggen dat niet iedereen continue achter de computer zit. En dat als iemand niet onmiddellijk antwoordt, dat niet meteen een afwijzing inhoudt.

Autisten hebben vaak een stroeve vorm van betekenisgeving aan begrippen: een vriend is voor hen bijvoorbeeld iemand die je drie keer per week ziet. Maar wat betekent het dan als iemand op Facebook je vriend wordt? Zal die persoon je morgen meteen helpen met je huiswerk?

Alle communicatieproblemen die autisten in het gewone leven hebben, doen zich ook voor op internet. Zo nemen ze ook de taal op het scherm letterlijk, ze kunnen daarin heel naïef en kwetsbaar zijn. Een cliënt van mij kocht eens een auto, terwijl hij niet eens een rijbewijs had. Er stond immers 'Koop nu'. Autisten hebben baat bij een duidelijke handleiding over hoe het werkt, liefst op schrift, dan kunnen ze het nog eens nalezen. De toonzetting kan het beste concreet en autoritair zijn. Niet 'let maar een beetje op',

maar 'doe dit wel en doe dit niet'. Je moet heel concrete afspraken maken over hun internetgedrag: hoe lang, wanneer, met wie. Een handig hulpmiddel kan zijn om een timer bovenin het scherm te zetten, dan kan een kind zelf zien hoe lang het nog online mag blijven.'

Peter Vermeulen schreef diverse boeken, het meest recente is 'Autisme als contextblindheid'.

Veilig internet

10 gouden regels

voor leerlingen

Knip uit en bewaar!

1 Vraag aan je leraar of ouders of je op internet mag

2 Maak afspraken over internet met je leraar of ouders

- Wanneer mag ik op internet?
- Hoe lang mag ik op internet?
- Wat mag ik op internet doen? Bijvoorbeeld gamen, chatten, surfen.

3 Geloof niet alles wat je op internet ziet of leest

- Als je twijfelt, vraag het dan aan je leraar of ouders.

4 Geef geen informatie over jezelf of anderen

- Geef nooit je naam, adres, emailadres of telefoonnummer.
- Geef geen informatie over je school of vrienden.

5 Geef geen wachtwoorden aan andere mensen

- Jouw wachtwoord is alleen van jou.

6 Let op met emailen

- Open geen emails van mensen die je niet kent.
- Verstuur zelf geen anonieme emails.
- Open geen bijlagen, ook niet van bekenden.

7 Ik zet niet zomaar filmpjes of foto's op internet

- Vraag het altijd eerst aan de mensen die op het filmpje of de foto staan.
- Als je de plaatjes niet zelf hebt gemaakt, moet je eerst toestemming vragen aan de maker.

8 Gedraag je op internet zoals je normaal ook doet

- Reageer niet op pesten, dreigen of schelden op internet.
- Doe dat zelf ook niet tegen anderen.
- Mail of bel niet zomaar met kinderen die je van internet kent, en spreek niet met ze af zonder dat mijn ouders dat weten.
- Verwijder onbekende mensen uit je contacten.

9 Stop internet als je iets vies of niet leuk vindt

- Klik de pagina weg.

10 Als je iets vervelends hebt gezien op internet, vertel het!

Veilig internet

10 gouden regels

voor leerkrachten en ouders

1 Laat een kind altijd vragen of het op internet mag

2 Maak afspraken over het internetgebruik

Op welke momenten? Hoe lang achter elkaar? Welke websites mogen wel of niet worden bezocht?

3 Maak kinderen ervan bewust dat niet alles op internet echt of waar is

Leer een kind aan dat het niet klakkeloos informatie van internet gelooft. Niet alles op het web is wat het lijkt. Vertel kinderen dat ze altijd moeten controleren of informatie van internet voor bijvoorbeeld een schoolopdracht wel klopt.

4 Zorg dat kinderen hun privacy beschermen

Geef nooit naam, adres, emailadres of telefoonnummer. Leer kinderen geen informatie te geven over school, klasgenoten of vrienden. Vertel dat wat zij op internet vertellen door de hele wereld kan worden gelezen. Besteed ook aandacht aan webcams. Opnamen voor een vriendje zijn leuk, maar die webcams kunnen ook op internet terecht komen.

5 Houd wachtwoorden privé

Maak kinderen ervan bewust dat anderen misbruik kunnen maken van een wachtwoord. Laat ze hun wachtwoord dus altijd geheim houden.

6 Wees voorzichtig met email

Besteed aandacht aan emailen: geen mails openen van mensen die je niet kent, geen bijlagen openen, geen kettingbrieven of anonieme mailtjes versturen, gedraag je in het emailverkeer zoals in het gewone leven.

7 Vertel kinderen dat je niet zomaar beeldmateriaal op internet mag zetten

Leer ze dat ze het altijd eerst moeten vragen aan de mensen die op het filmpje of de foto staan en aan de maker van de foto's of filmpjes. Als ze niet weten wie dat zijn, kunnen ze het materiaal niet zomaar kopiëren. Op beeldmateriaal zit auteursrecht.

8 Gouden regel: gedraag je op internet zoals in real life

Op internet gelden normale omgangsregels: niet pesten, dreigen of schelden. Vertel kinderen dat ze

niet zomaar moeten mailen of bellen met mensen die ze op internet hebben leren kennen. Loop regelmatig de vriendenlijst of contacten door en verwijder onbekende mensen of vrienden van vrienden.

9 Geef kinderen zelf de regie: Vertel ze te stoppen als ze iets op internet vies of niet leuk vinden

Met het kruisje bovenaan is een pagina in één klik weg. Vraag regelmatig naar wat ze op internet zien of meemaken. Ook naar de leuke dingen. Sta open voor de ervaringen.

10 Zorg dat kinderen bij je terecht kunnen als ze iets vervelends meemaken op internet

Daarvoor is vertrouwen nodig en dat lukt alleen als leerkrachten en ouders ook daadwerkelijk openstaan voor wat hun leerling of kind op internet doet. Wijs hun internetgebruik niet af. Ook niet als je zelf maar weinig ophebt met chatten, gamen of 'internetvrienden'. Voor een kind is het echt.

Vraag & Antwoord

Onze leerlingen zitten allemaal op Hyves, maar dat is vaak teleurstellend. Je kunt via internet nu eenmaal niet goed inschatten wat de ander precies bedoelt. Heeft u advies over hoe we hen op Hyves kunnen begeleiden?

Tieners weghouden van Hyves is niet zinvol, omdat het ook voor deze groep belangrijk is te leren omgaan met sociale netwerken. Aan de andere kant is het belangrijk dat we deze jongeren wel extra begeleiden. Je zou willen dat ze kunnen experimenteren in een wat 'veiliger' omgeving dan Hyves. Inderdaad met het doel om te voorkomen dat ze voortdurend gefrustreerd zijn over wat er allemaal niet goed lukt. U zou kunnen overwegen zich aan te sluiten bij een sociale netwerkomgeving die speciaal gemaakt is voor jongeren met een verstandelijke beperking. Ik ken helaas maar één plek waar dat kan: www.ookjij.nl. De stichting die deze website beheert, werkt met een abonnement voor scholen en instellingen, maar ook voor afzonderlijke ouders of begeleiders.

Zij melden een jongere aan, die dan ook bekend is bij de beheerders. Op dit moment bestaat de groep uit zo'n 200 jongeren en jong-volwassenen.

In deze omgeving kunnen ze mailen, chatten (ook met een webcam) en sociaal netwerken op dezelfde manier zoals dat op Hyves gaat, met foto's en zo. Ze moeten inloggen met een pincode, waardoor het een afgeschermd omgeving is. Pestgedrag en seksueel grensoverschrijdend gedrag kunnen ook hier voorkomen, maar de beheerder neemt dan direct contact op met de volwassene die het account betaalt.

Hier heb je het beste van twee werelden: ze kunnen meedoen, maar hebben nog een beetje bescherming, zodat eventuele problemen snel gezien worden en niet uit de hand lopen.

We hebben ontdekt dat kinderen het heel spannend vinden om naar sekssites te surfen. Ze ontvangen ook via de mobiele telefoon wel eens plaatjes, die ze dan aan elkaar weer doorsturen. In ons team hebben we hierover discussie: de een vindt dat we daar niets over moeten zeggen, omdat dat er nu eenmaal bijhoort. Maar de ander vindt dat we er wel wat mee moeten. Wat te doen?

Het is inderdaad normaal dat kinderen in de puberteit belangstelling hebben voor seks. Dat is met de groep waarmee u werkt niet anders. Maar je moet kinderen wel helpen hier goed mee te leren omgaan. En deze kinderen helemaal, omdat ze zich minder goed inleven in anderen.

Justine Pardoen
Hoofdredacteur stichting
Mijn Kind Online en
Ouders Online

Het gaat erom dat ze te horen krijgen welk gedrag passend is en welk gedrag te ver gaat. Zo is het helemaal niet slecht als je die plaatjes zelf opzoekt en van het kijken ernaar opgewonden raakt. Toch kun je daar ook weer niet de hele dag mee bezig zijn alleen omdat het fijn is. Ook mag je niet zomaar ongevraagd die beelden naar iemand sturen: die

ander kan schrikken, boos of beledigd zijn, of gegeneerd. Ook kun je niet zomaar voor de webcam je kleren uittrekken en aan je geslachtsdelen zitten, ook niet als een ander daar om vraagt. Vertel ook dat de opwindings die je voelt bij het zien van die beelden, eigenlijk heel privé is, en dat je die niet op elk moment en op elke plek kunt tonen. Het is goed om hier met jongeren wel over te praten, ook al vindt u dat zelf moeilijk, omdat juist deze groep vaak meer ontremd is. Zo'n gesprek is ook belangrijk voor kinderen die deze plaatjes helemaal niet leuk vinden: ook dat is normaal, en beide groepen moeten leren om rekening te houden met elkaar.

Benadruk in zo'n gesprek vooral wat er wel mag, en wat wel oké is; dat geeft houvast. En vertel wat ze kunnen doen als er iets gebeurt wat ze niet prettig vinden. Zorg dat ze begrijpen dat ze altijd bij u terecht kunnen met vragen.

Tip:

Ga samen met de jongeren eens naar www.onderzoekjiegrens.nl. Meer ondersteuning voor het team kunt u zoeken via www.begrensdiefde.nl

Laatst bleek een leerling een motorzaag te hebben gekocht op Marktplaats. Het heeft nog erg veel voeten in de aarde gehad om die koop terug te draaien. We hebben in de groep gesproken hierover, maar we zouden dit soort onderwerpen structureler willen aanpakken in het kader van mediawijsheid. Wat zijn de mogelijkheden?

U bent niet de enige die merkt dat goed lesmateriaal niet gemakkelijk te vinden is. We geven u een aantal tips om inspiratie op te doen. Een hele methode voor mediawijsheid op school is er nog niet, ook niet voor het gewone onderwijs. Maar er zijn veel creatieve collega's die al materiaal gemaakt hebben over mediazaken. De beste verzameling staat op www.vso-lesmateriaal.nl; de site wordt in haar vrije tijd bijgehouden door Annet Lammers. Mail haar gerust met vragen en verzoeken voor nieuwe lessen. Daar staat ook een les op over kopen op Marktplaats (zie 'Wereldzaken', zoeken op alfabet of op thema). Voor jongere kinderen zou u die een beetje kunnen aanpassen.

Ook voor het zelf maken van media, de meer creatieve kant van mediawijsheid, is er ook al van alles. Blader daarvoor eens op www.medialessen.nl: hier staan ook lessen voor het speciaal onderwijs. Als u echt aan de slag wilt met mediawijsheid op school, oriënteer u dan via het Handboek Mediawijsheid op School (gratis pdf op www.mijnkindonline.nl).

Nog meer webtips: **speciaalonderwijs.wordpress.com**

Weblog over mediawijsheid in het speciaal onderwijs

www.steffie.nl

Website voor verstandelijk beperkte jongeren, met veel uitleg over nieuwe media, maar zonder chatfunctie (12+).

www.williewebwijs.nl

Veilig internetten met Willie Webwijs, veilig internetgedrag uitgelegd aan mensen met een verstandelijke beperking.

www.i-respect.nl

Ook hier staan geschikte lessen voor het speciaal (voortgezet) onderwijs, vooral over het omgaan met elkaar via internet.

www.4pip.nl/internetmemorie.html

Het internetmemorie is speciaal gemaakt voor kinderen met een verstandelijke beperking. Elke docent of begeleider kan hiermee, speels, aan de slag. Er is ook een kwartetspel.

www.ond.vlaanderen.be/publicaties/eDocs/pdf/377.pdf

Tips voor het gebruik van ict door leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Colofon

Speciaal onderwijs op internet is een uitgave van Digivaardig & Digibewust en de stichting Mijn Kind Online, ook te downloaden van www.mijnkindonline.nl/speciaalonderwijs.
Copyright: Stichting Mijn Kind Online
Den Haag, september 2010.

Coördinatie Martine Borgdorff & Remco Pijpers
Teksten Lotte Boot, Martine Borgdorff, Carla Desain, Justine Pardoën, Remco Pijpers
Met medewerking van Werkgroep Mediawijs Speciaal (www.mediawijsspeciaal.nl): Jurgen van Groningen Schinkel, Sanne van der Hagen, Pauline Maas, Frits Meijer, Elle Peters.
Vormgeving Carline Vrielink, Kris Mollink, Robbert Slotman (De Ruimte Ontwerpers)
Foto's Hans de Bruijn
Illustraties Arnoud van den Heuvel i.s.m. Guido Bootz
Contact redactie@mijnkindonline.nl

Stichting Mijn Kind Online is een onafhankelijk expertisecentrum jeugd en media. De belangrijkste missie van Mijn Kind Online is het helpen van ouders, scholen en professionele opvoeders bij de internetopvoeding.
website: www.mijnkindonline.nl

Digivaardig & Digibewust is een programma van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Doel is het aantal mensen dat niet of nauwelijks digitale vaardigheden heeft terug te brengen en het verantwoord en veilig gebruik van digitale middelen te stimuleren.
e-mail: info@digivaardigdigibewust.nl
website: www.mijndigitalewereld.nl

Andere recente brochures

- *Kinderen en online video (4-12 jaar)* en *Mijn puber op YouTube (13+)* (2010)
www.mijnkindonline.nl/1622/wat-ouders-kinderen-tieners-moeten.htm
- *Verliefd op internet* (2010)
www.mijnkindonline.nl/verliefdopinternet.htm

mijn kind Online SPECIAL

in samenwerking met

Mijn digitale wereld

speciaal onderwijs op internet

Afspraken maken • Praten over internet • Cijfers en feiten • Veilig contact leggen

